

A „Léder(er)” birtok a népi emlékezetben

GLESZER NORBERT

A Jázova közelében lévő csókai uradalom már a 19. század végén, a 20. század elején mintagazdaságnak számított. Jázován a két világháború között született nemzedék jelentős része egészítette ki megélhetését hónaposként vagy napszámosként a szomszédos majorok valamelyikében. Az uradalomról azonban viszonylag kevés dokumentum maradt fenn, így az ott folytatott gazdálkodásról, s a falu gazdasági életében betöltött szerepéről átfogó, differenciált kép nem nyújtható. Csupán annak bemutatására vállalkozhatom, hogy miként maradt meg a Lederer család tulajdonában művelt birtok utolsó évtizedét gyermekként megélők emlékezetében az uradalom képe 2001-ben.

Az uradalom

Csóka utolsó földesurának, Marczibányi Lőrincznek a bécsi udvar árverésén került tulajdonába az uradalom. Tőle 1868-ban Barber Ágoston és Klusemann kőbányai serfőzők vették meg, majd Sváb Károlyé lett. A Marczibányi-birtokokat végül a Lederer fivérek, Artúr és Károly vették meg, akik ezáltal Csóka legnagyobb birtokosaivá váltak. A birtok jelentőségéről „híres gazdaságként” már az 1900-as évek Magyarország vármegyemonográfia-sorozata is említést tett.¹ Az uradalomhoz tartozott a Marczibányi által megkezdett és Sváb Károly által befejezett, Csóka közepén álló, parkkal övezett kastély is.

A Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került uradalmat az 1925-ös földreform jelentős fejlesztésre kényszerítette, területének nagymértékű megnyirbálását elkerülendő. Az újabb struktúraváltással – 1941-ben Bánát német megszállásával, és az uradalom ’zsidó vagyonná’ nyilvánításával – Hermann Göring birtokába került,² majd a háborút követően 1947-ben államosították.³

Jázova az uradalom vonzáskörzetében

Falu és megélhetés

Jázova a 18-19. század folyamán újratelepült Torontál vármegyei, bánági dohánykertészfalvak közé sorolható. Az 1895-ös mezőgazdasági statisztika szerint a 19. század végén 330 holdon, 176 gazdaság keretében 2000 fő próbálta megélheté-

¹ Borovszky Samu (szerk.) 1911. 37.

² Tripolszky Géza 1992. 44.

³ Istorijiski Arhiv Kikinda, Fond 119.47. Sreski Narodni Odbor Novi Kneževac utvrđivanje objekata agrarne reforme 1946. 54-124. SNO br. 120/46 Novi Kneževac Lederer Artur i Đorđe –ekspiracija; Családi Kör 2005. március 10./21. Vö.: Özv. Kockottné Lederer Magdolna: Egy bánati uradalom. A csókai Lederer Család története. 1-4. Családi Kör 2005. márc. 3./ 20-21; 2005. márc. 10./ 20-21; 2005. márc. 17./ 20-21; 2005. márc. 24./ 20-21.

séhez jutni. A falunak a vizsgált időszak előtt, alatt, valamint azt követően: 1900-ban 344 házra számítva 1958, 1921-ben 1908, 1931-ben 1945, valamint 1948-ban 1861 lakosa volt. A határ nagy része a 19. század végén szántó (143 kh), a fennmaradó rész legelő (91 kh) és – feltehetően szikes – nem termő terület (81 kh). Ehhez csekély mennyiségű kert (9 kh) és szőlő (6 kh) tartozott. A jázovai gazdák nagy része az 1930-as, '40-es években kis- és törpebirtokos volt, vagyis többnyire néhány holdas birtokon gazdálkodott. Ez az átlagosan 4-5 gyereket nevelő családok esetében az önellátás határát súrolta,⁴ ahogyan ezt egyik adatközlőm is felidézte: „A két világháború közt aki szögény embör vót, az nagyon szögény vót. Mondjuk, ez a jázovai község ez szegény vót általába. Hát vót, akinek több földje [volt], de azé azoknak is a családjuk... emöntenk répmunkára is, vagy kukoricát negyedibű kapáták. (...) Hát vót, aki tizennégy-öt hold földes vagy húsz holdig, így valahogy. Nem termētek akkó annyit. Azok a földek nem is termōttek annyit. (...) [A nagygazdák] hát ezek vannak olyan ötven-hatvan [hold].”(I) „Hát vótak olyan tizennégy-öt holdas földek, vagyis gazdák, de nem termētek. Űgyhogy mondom, hát család mög vót, három-négy-öt-hat is.” (II) Ezek a gazdaságok így sokszor nem tudták eltartani a Jázován élő családok nagy részét. A nélkülözés és az alternatív megoldások emléke még ma is elevenen él az adott korszak nemzedékének emlékezetében.⁵ „Hiába az anyám... még én lány vótam, akkó is ettiünk sokszó kukoricakenyeret. Nem olyan vastag földjeink vótak. Nem termōttek. Rissz-rossz földek vótak. (...) Élős vót [a kukoricakenyér]! Poroja [volt a neve]. Ilyen lapos vót e! Tiszta kukorica! Olyan élős vót, hogy borzasztó.” (III)

Csupán néhány nagyobb (kb. 60 holdnyi) parasztgazdaság volt a faluban, a legjelentősebbek Braun Dávid, Zákány János; és Mészáros Ferenc (Laska Pál) családja voltak.⁶ Még Zákány Jánosnak malma volt, addig a Laska Pali, „hát az egy bíró vót itt Jázován. Bíró vót. (...) de azok gazdák vótak (...) húsz-harminc hold, nem tudom. Hát, tudod, hogy vót akkó. Az ilyen szögényebbek nem mōhettek avva a gazdáva, hogyha bálba vótunk is. Hát űk gazdák vótak, hát munkássá...” (III)

Megoldást, megélhetést biztosító kiutat, a szűkös termést kiegészítéseként a már gyerekkortól vállalt távolabbi hónapos munka nyújthatott a törpegazdaságok számára. A falubeliek többsége mégis a szomszédos uradalom közelebb eső majorjaiban vállalt napszámos, ritkábban hónapos munkát. „Nem foglalkozott annyira a Léder itt a jázovaiakka. Csak nagyon sokan jártunk – mondom – oda dógozni. Borzasztó sok. Sokszó! Nagyon szögény nép lakott itt a faluba.” (III) „Hát persze akkó más vót az élet! Szögény vót a nép.” (II) „Mezűtláb mentiünk. Egy négy-öt kilométert itt a Léder-birtokra. Itt köröszű mentiünk, hogy a földéken út vót. Csinátunk persze gyalogutat, s mezűtláb mentiünk.” (I) „Hát a zentai hídtű egész a Cérnabarádjig az mind a csókai uraságé vót. Oszť oda járt az egész környező községi fiatalság. Oda jártak 10 dináré. Mink mikó ementiünk Bácskára, akkó mink 60-70 dinárt is keres-

⁴ Simon András 2005. 58-60. További adatok a falu népességére és gazdálkodási viszonyaira Simon András e kötetben olvasható tanulmányában találhatók.

⁵ Vö. Simon András 2005. 61.

⁶ Vö. Simon András 2005. 61.

tünk, nappa! Nem 10 dinár a napszám, micsoda az?” „Hát ugye virág vót.” (IV) „Hát tizenöt éves koromba ěkezdtem, osz tizenkilenc éves koromba mentem férhő. Addig mindég a birtokba dógoztam, mindön nyáron, mer nekünk nem vót hun dógozni. Nekünk fé lánc föld vót, ott nem lehetett dógozni. Osz oda köllött jární hónaposnak is, mög napszámba is. Mög még Verbácra is ěmönni répát szőnni őssze. Mög Szenttamáson sződtük a répát. (...) Azé mer muszáj vót. Mer szőgények vótunk, osz nem vót mire hajtani a fejünket.” (V)

A falu helyzete ma talán legszemléletesebben a vizsgált korszak falubeli lakosságának technikai újításokhoz való viszonyával, azok paraszti kultúrába való beépítésének módjával illusztrálható. Míg a jóval magasabb életszínvonalat biztosító szomszédos Bácskában ez idő tájt a kerékpár férfiak számára készített modelljei általában elérhetőek voltak, addig egyik idős adatközlőm a kerékpár státuszszimbólum jellegéről és sajátos értékéről, presztízsről számolt be. *„Az én férjem is, mikő legelsőbb mögvőtte a biciklit, hát darabokba vőtte. Hogy mié vőtte nem egybe? Beletőtte a szekrénybe! Vót egy barátja, amikő az eljőtt hozzánk, az mindég kivette, osz mögnézte. De nem tom mikorára lőtt összerakva. De az mindég mög vót nézve. De a szekrénybe bele vót téve, oda le az aljára. Mer van bicikli. Ilyen világ vót. Annyira joga vót a biciklinek, hogy mögmosta. De nem tom mé nem rakta őssze, vagy mié nem olyat vőt? Csak sokáig szét vót sződve, úgy vót a szekrénybe, de mögnézték a barátjával, oszt visszatőtte oda. Ott át a bicikli.” (III)*

A falu és a majorok

A Lederer uradalomnak a falu emlékezetében élő képe csupán a birtok töredékét öleli fel. Az uradalom területe a 20. század elején 9500 kat. hold volt, amely további 2000 kat. hold bérelt földdel egészült ki. Az 1900-as években egyike volt Torontál vármegye legbelterjesebben művelt s „legreálisabban kezelt” uradalmainak. A talajművelést két garnitúra Fowler-féle két géprendszerű gőzekével végezték. Szabadgazdálkodást folytatva 600 kat. hold cukorrépát és 200 kat. hold hagymát termesztettek. Az uradalomban 300 kat. holdon Torontál vármegye egyik legnagyobb kiterjedésű szőlőszetét tartották fenn. Ezen felül 200 holdon dohányt, 100 holdon lent és kendert, 100 holdon cirokot, 100 holdon dinnyét, 30 holdon uborkát és 15 holdon paradicsomot termesztettek. Az uradalomban 4 szeszgyár működött, *„melyek évenként 700–800 drb. szarvasmarha hízalásával vannak összekapcsolva”*. A századfordulón állattenyésztést még csak saját szükségletére folytatott: murakőzi és belga keresztezésű igás ménest tartott fenn. 1911-ben őszi búzát, árpát, zabot, kukoricát termesztett. A gabona betakarítását 30 kévekőő-aratógéppel és 8 darab 10 lőerejű gőzcséplővel végezték. A villamos teleppel, hűtő- s borházzal rendelkező uradalmat 16 km-nyi gazdasági vasút, 3500 kat. hold kiterjedésű réti gazdaságát pedig három szivattyúteleppel rendelkező csatornarendszer hálózott be.⁷ Majorjainak egy része Csőka községhez tartozott: Árenda-major, Erzsébet-telep, Lőrincc-telep, Réti-major, továbbá Bolgár-telep, Macahunka-major, Sőrház-major, Széki-

⁷ Borovszky Samu (szerk.) 1911. 212-213, 233.

major és Új-major.⁸ Később Korcsháttal és György-majossal egészül ki, amely utóbbi Lederer Artúr fiáról, Győrgyről kapta nevét.⁹

Az első világháború utáni új társadalmi, közigazgatási keret – a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság – 1925-ös földreformja jelentős fejlesztésre kényszerítette az uradalmat, amely a fejlesztésenként számolt 500 holdnyi többletek révén elkerülhet-e területének nagymértékű megnyirbálását. Jelentőssé vált a juh- és mangalicatartás, a nagyszénási szarvasmarhák gazdaságba állítása, valamint a tejtermelés. Ez utóbbinak emléke a zentai sajtó apróhirdetése között is fennmaradt: a csókai uradalom tejtermékeinek kizárólagos elárúsítójaként Feiler Antal intézőt jelölve meg, aki a Kralyevity Djordje utca 3-as szám alatt a postával szemben naponta friss tejjel, vajjal, tejszínnel és túróval látta el a csókaiakat.¹⁰ Az uradalom borászatában Merlot-t készítettek, s új tevékenységként, angliai kivittel virágmagtermesztésbe kezdtek.¹¹ Az uradalom mintagazdasággá vált, amelyet 1930-ban a *Duna bánság* hús járásából származó, tanulmányúton lévő hatvan gazda is meglátogatott. „Csókán Schwartzbraunen Gyula, a mag kísérleti igazgatója fogadta a gazdákat és az igazgató valamint a minta gazdaság tisztikara kalauzolta a vendégeket. Megtekintették a szőlőtermést, a borpincéket, a gyártelepeket, a sertés- és szarvasmarhatenyésztést, a mintagazdaságot...” – tudósított a zentai sajtó.¹² Az uradalom szélesebb regionális jelentőségét tükrözi az is, hogy a birtok felvirágoztatóját, Lederer Arthur csókai nagybirtokost 1913-ban „a Zentai Gazdakör legutóbb tartott választmányi ülésén – Mester Lajos vál. tag indítványára, örökös tiszteletbeli tagjává választotta. Lederer Arthur valóban rászolgált a megtiszteltetésre, mivel nemcsak mindenkor élénken érdeklődik a Gazdakör működése iránt, de annak törekvéseit erkölcsileg és anyagilag is készségesen támogatja.” – írja a zentai sajtó.¹³ Fia, Lederer György, a bánati gazdasági egyesület elnöke,¹⁴ pedig egy 1930-as tudósítás szerint a Szabadkai Mezőgazdasági Szövetkezetnek (Zadruga Poljoprivrednika u Subotici) alelnöki tiszttét töltötte be. A szövetkezet célja, az új jogi, gazdasági kerektekhez való igazodás volt. Soraiba egész vajdaság területéről léptek be földbirtokosok. A királyi kormány által kiadott mezőgazdasági törvény ugyanis szorgalmazta és támogatta a mezőgazdasági szövetkezetek alakítását és fenntartását.¹⁵

A tőkés gazdálkodást folytató uradalom munkaerőigényét részben a majorokban letelepített szegődményesekből, vend „summásokból”, kisebb részt környékbéli hónaposokból s jelentős népességet érintő napszámosokból fedezte. E több falut is érintő napszámos réteg Jázova esetében a kis- és törpegazdaságokkal rendelkezők köréből került ki. Jövedelem-kiegészítés volt, amely többnyire csupán a szomszédos

⁸ Borovszky Samu (szerk.) 1911. 37.

⁹ Tripolszky Géza Erzsébet- és Lőrinc-telepről nem tesz említést a gazdasági egységek sorában. Tripolszky Géza 1992. 45.

¹⁰ *Sentai Friss Újság* 1931. december 4./4.

¹¹ Tripolszky tévesen a négy szeszgyár felállítását is erre az időszakra teszi. Tripolszky Géza 1992. 44.

¹² *Sentai Friss Újság* 1930. szept. 24./2.

¹³ *Sentai Friss Újság – Zentai Híradó* 1913. okt. 22./2.

¹⁴ *Sentai Friss Újság* 1930. júl. 4./2.

¹⁵ *Sentai Friss Újság* 1930. okt. 15./3.

majorokra: Macahunkára és Terijánra korlátozódott. Így a falubeliek számára a kevésbé belátható uradalom helyi léptékkal megragadható valóságát ezen közeli birtokrészek képezték.

„Oda emöntünk így reggelente. Minden reggē möntünk itt körösztü gyalog. Úgyhogy mire fögyün a Nap (...) oda ki köllött mönni, oszt ottan odaátunk. Szégyönplacnak hítuk aztat, ahova odaátunk mindön röggē. Hát oszt gyüit egy intéző (...) az beosztotta munkára, ha köllött az a valaki. Ami ottmaradt... néha ottmaradtunk hatvanan-hetvenen is. De nem vót az sok. Nem köllöttek semmit, nem szólítottak bennünket, hogy bemenjünk az irodába. Há mink meg ott akkó ráuntunk a várakozásra, akkó élőlalkottunk haza. (...) Nem merte mögkérdezni senki se, ha köllött is, ekütték, hogy (...) mönni a napszám. Akkó azt ekütték haza.” (VI) „Olyan dohánytermelők vótak ottan. Terijánnak híták. Teriján. (II) Hát a birtoké vót ott a dohány is, csak vótak ottan házak építve ennek a bérösöknek. (I) A bérösöknek meg így a dohánytermelőknak, azoknak vót ház építve.” (II) „Hát má nyóc éves koromba jártam ki a Léderhön dógozni. Akkó osz kimöntünk százan is. Röngeteg szögény nép lakta ezt a falut. Rengeteg. (...) Röggē korán má möntünk, négy órákó má ott ütünk Terijányon a halomná. Vártuk össze a többit. Néha százan, hát majnem mindig százan vótunk. Hát oszt akkó én is kicsike vótam. Négy dinárt fizettek napjára, nagyoknak meg nyócat. Sokáig négy dinárt kaptam, mert nem nagy vótam, osz sokan vótunk. Bár akkó odaértünk, beértünk a majorba, amikő összevártuk egymást ottan Terijányon. Egy kis... hát pár ház van ott az is Léderé vót. Akkó onnan bementünk a majorba. Akkó kigyüttek az urak, néztek, nevettek, hogy tán a pap is itt van. Mondjuk, hogy nincs is nálunk pap. Osz nevettek. Bemöntek, no, maj meggondóták, hogy hányan köllenek máma. Há, néha csak húsz köllött a százbú. Akkó gyühettünk vissza, gyalog. Akkó hónap mögin kimöntünk, hát de azok a kicsikék, akkó köllöttek csak, mikő nagyon sok dolog vót.” (III)

Az uradalom emléke ugyanakkor átértelmeződött a második világháborút követő új társadalmi berendezkedés és átalakuló életkörülményeinek függvényében is. Ennek során leggyakrabban a vizsgált időszak szociális problémáit emelték ki. „Nem vót ott miránk olyan súly fektetve, a szögényre. Hát! Osz még vót olyan brigadéros ottan ilyen majorba, macamunkán, Macahalmán, hogy nagyon haragudott a kislányokra. Ott vótunk sokan, no. Akkó haragudott, mikő az intéző odátötte, hogy minket vigyen ē valahova dolgozni. Há akkó mondta nappa, hogy 'Mondjátok mög a szüleiteknek, hogy hónap ne jöjjetek!' Hát de mostan hogy mondjuk mög, úgyis kiküdenek. Akkó másnap kimöntünk. Aszongya: 'Nem megmondtam, hogy ne jöjjetek!' Mondom én is, hogy 'Pista bácsi azt gondója maga, hogy avva megértik, hogy maga aszmonta, hogy ne gyűjjünk...' Hát szögények vótunk, ki köllött mönni. Nem szerettek velünk lönni, mer kicsikék. Hát gondóhatod, hogy nyóc éves koromba tavaszig jártam iskolába. Akkó osz möntünk. Legelső nap, még az is eszembe jut, borsót kukacótuk. Szegény édesanyám! Vót oan literes kis köcsögünk, kettő. (...) Sose felejemt ē, pirított tarhonyát vittünk ki. Azt nem felejtöm ē soha. Egy-egy kis köcsöggē. A vót a frustok. Délbe... hát délbe nagyon sokszó szalonna maga, de az is má nyáron nem vót. Nagy valami nem vót. Ez így vót. Nincs egy szó hazugság.” (III)

A köztudatba *macamunkaként* került napszámos munka – a munkáról alkotott paraszti értékrend és az uradalmi racionalizált, gépesített tőkés termelés közötti eltérések, valamint a falu szűkös munkalehetőségei és megélhetési gondjai miatt – az uradalom negatív, szégyenletes emlékeként élt tovább. „*De hát nem lehetett [visszaszólni], mer 'meg ne lássalak hónap benneteket. Mer azt mondtuk, hogy jaj Istenem, oda köll érni a szégyönplaccra. Mer az vót, egy szégyönplac. (II) Éküdütt bennünket haza. (I) Mer az vót. Szégyöitük magunkat, mikó visszautasítottak bennünket. Akkó nagyon szögényfalu vót, no! Oszť akkó hát ěmentünk az élet után. (II) Köllött a pénz. Bizon pár százan is kiruccantunk oda. (I) Igen. Ott Terijánnak híták. Ott vót egy kis uccaféle, ott átunk, ott vártuk össze egymást, akkó aztán mentünk be a majorba, oszt ott válogattak ki bennünket.*” (II) „*Hogy a fizetés mennyi vót. Hát, mondom elég kevés vót, de hát nem vót szó ottan. Ott nem vót sztrájkolás, vagy hogy kiszól valaki. Akkó az rögtön möhet haza. 'Látod a templomtornyot?!' Az az intéző nagyon ajtatosan beszét, az nagyon csúnya embör vót. Meg ő még eccé munkán minket nagyon csúnyájú lehordott bennünket. Meg el is zavart. Nem töttek össze bennünket fiúk, lányok, hogy egybe dógozzanak, csak fiúk külön, a lányok külön. Jó van, hát este beszélgettünk. Egy fiatalnak a száját nem lehet bekötni. Oszťan egy kicsikét nevetgěltünk is, meg mit tom ěn beszélgettünk. (...) ěkezdött kiabáni ránk. Odajött hozzánk: 'Nem szégyellitek magatokat? (...) Hát, adjon az Isten a pofátokra azé...' Űghogy úgy fájt az egész, hát vótunk olyan tizenöten-huszan. A lányok... sírtunk, mikó gyüitünk hazafelé. Nagyon ľ tudta az embört sértögetni.*” (I)

Hónaposok és napszámosok

Az uradalom szerteágazó foglalkozásokat űző alkalmazottait munkaviszonyuk ideje szerint csoportosította. A két világháború közötti időszakból fennmaradt munkáskönyvek (Knjiga radnika) szegődményeseket, 1936-tól éves munkásként vezetve, valamint hónaposokat tartott számon. Az éves munkások az uradalom munkaigényének csupán egy töredékét, az uradalmi hierarchia felső rétegét, valamint az uradalmi szükségleteket ellátó hagyományos kisipari foglalkozásokat fedték le. A hónaposok többnyire az állattartásnak, a termény őrzésének és a gazdasági egységek rendben tartásának idényjellegű munkaköreinek végzői voltak. Az adott munkaviszonyban a birtokon töltött idő is változatos képet mutat. A szegődményesek közül az uradalom gazdasági egységeinek vezetői mutattak legnagyobb állandóságot. Az 1919/20-as gazdasági év szegődményesei közül a birtok szolgálatában legtöbb időt 1892-től az üzletvezető, Heiszler Manó, töltött. Őt az ispán, Löwi Ernő követte, aki 1906-ban került az uradalomba. A szegődményesek többsége azonban a háború után lépett a birtok szolgálatába. Köztük található intéző, ellenőr, kulcsár, asztalos, bognár, kovács, géplakatos, szíjgyártó, pintér, órás, molnár, gépkezelő, vasutas, fűtő, főkertész, kertész, csósz, éjjeliőr, udvaros, tisztí kocsis, első kocsis, kocsis, göbolyós gazda, vincellér, béresgazda, faragóbéres, gulyás, cselédgulyás, kanász, cselédkanász, juhász és bojtár. A hónaposok számát és az e kategóriába sorolt munkaköröket többnyire az idénymunkák szerint változó uradalmi igények határozták meg. Augusztus-október között megjelentek a virág-, kert- és dohánycsőszök, november-április között a *göbolyós*ök. Rajtuk kívül változó létszámban

alkalmaztak hónaposként kocsiszt, cselédgulyást, kanászt, határcsősz, éjjeliőrt, udvarost, bérest és kovácsot is. Az éves munkások (szegődményesek) fizetsége törzsfizetésből és drágasági pótlékból álló pénzjuttatásból, valamint terményből (búza, tavaszi), „főzelék”-ből (bab, szalonna, só, 1936-tól, liszt is), lábbeliből (pár cipő, 1936-tól csizma, bakancs, féltalp), „föld”-ből (ugar = tengeri, kert = bosztány) és állattartásból (egy tehén, két sertés) álló természetbeli juttatásból tevődött össze. A hónaposok fizetsége conventio (búza, bab, szalonna, só) és változó összegű készpénz volt.¹⁶

Az uradalmak gyakran alkalmaztak távoli munkaerőt, azt ugyanis saját parasztgazdaságaik teendői nem vonhatták el az uradalomban vállalt munkák végzésétől, s helyismeret híján a jobban fizető uradalmon kívüli munkák sem jelentettek konkurenciát a munkaadó számára.¹⁷ A csókai uradalom esetében ilyenek számítottak a feltehetően korábbi kapcsolatokkal rendelkező, immár az Szerb–Horvát–Szlovén Királyság szlovéniai területeiről érkező vend munkások, akik családotól érkeztek. Vegyes munkát vállaltak: a virágültetvényeken is dolgoztak, de a dohány- és paprikatermesztésben is. Márciusban érkeztek és november végéig maradtak, ameddig lehetett dolgozni a földeken. (VII) *„Hát az virágga foglalkozott, mög paprikával, mög szőlővel is! Oszť jóságťenyisztisť is vót, ilyen disznőféle, mög marhaféle. Vótak cselédök, akik csináták, mög hónaposokat, még szlovénokat is hozott ide 3-4 hónapra nyáridőre dőgozni.”* (V) Ezzel részben a környékbéli munkaerőre utaltságukat ellensúlyozhatták. A vendekkel ugyanis egy könnyen kezelhető csoportot kapott az uradalom, amely a környező falvak munkásainak bérezésére is kihatott, csökkentve azt: *„itten ment minden házná, aki ráért, kullogtak mind gyalog. Hát aki ráért, az ment. Nem baj, hogy itt vót neki 15-20 hold földje is, akkó vót ideje, akkó kimönt ottan. Macamunkának hıtuk. (...) Oszť akkó kapott egy kis pénzt, ugye, (...) öt-hat dinár napjára. Az is pénz volt.”* (VIII) A falubeliek elbeszélése szerint az uradalom a környékbéli falvakból érkező munkaerőtöbbséggel találta szembe magát, amelyet idényenként eltérően tudott alkalmazni. *„Akkó vasárnap néha gyüttünk ki a templombú nagymisérű, akkorára ott vót [a csősz] a templom előtt, oszt mondtá, hogy hónap gyűjjönök napszám-ba., me köllenek a napszamosok.”* (V) *„De vótak akkó a faluba nagyon sokan. Tudja csuda, akkó ugye vótak a házakná négy-öt-hat... hát mink is hatan vótunk család (...) örűtünk, ha köllöttünk, bizon. Mer hajnalba mentünk sötétbe.”* (I)

A jázovaiak hónaposként és napszamosként egyaránt részt vettek az uradalom idénymunkáiban. Tavasszal a virágföldeken dolgoztak. A hónaposok három hét alatt elvetették a magokat, majd kikelésüket követően, előkészített melegágyba rakták a palántákat. Ezt 10-15 cm-es méretet elérve ültették ki a virágföldekre. Később a kapálás, az eltérő színű szálak kigyomlálása, végül pedig a virágmag begyűjtése következett. (VII) A falubeli gyerekek napszamosként többnyire az idénymunkák csúcán kezdtek az uradalomban dolgozni. *„Kukacótuk a borsót. Vót a jószág számára borsó, mög aztán lőtt virág. Akkó aztat. Palántát hántuk a nagyoknak. Ültettek, mink meg hántuk a palántát.”* (III) Ez az időszakosan megnövekedett

¹⁶ Istorijiski Arhiv Kikinda, Fond 63.1. Knjiga Radnika 1919-1944., valamint 63.2. Knjiga Radnika 1923-1944.

¹⁷ Vö. Erdész Ádám. 1987. 207-208.

munkaigénnyel magyarázható. „Oszt akkó sok munkás köllött oda, köllöttek férfijak, vót virág, amit úgy köllött kaszálni. Vót olyan virág, amit úgy köllött kézzé leszönni a magját. (...) Oda jók vótak lányok is, meg ilyen fiatal asszonyok is...” „(II): Nagyon sokat dógoztunk. Például a Léderhő jártunk. Persze ott is répa vót, mög virágmag sok vót nagyon. Abba nagyon szép vót dógozni. (I): Hát még lányok vótunk, addig mentünk mink. (...) Hát, előbb elültettük mind a dohányt szokás, paprikát, ezt az ipari paprikát. (...) Úgyhogy hánta a palántát egy lány két ültetőnek. Ki vótak lukava a fődek, és be vótak locsóva. (...) Oszt akkó ültettük el. Aztán ahogy nőttek, kapátuk. Meg majd mikó kezdett... mikor már virágzott oszt éhullassza a virágját, akkó a magját figyelék az ottani urak, és mikó köllött szönni a magját. Akkó szödögettük a magját. Vót ez a petónia, annak nagyon cudar munkája vót. Annyira vigyázni köllött hogy a mag ki ne szóródjon. Gyönyörű szép szegfűk vótak. Nagyon szép vót ott a virágba dógozni. Szerettük nagyon. Meg vót répa is. Akkó össze möntünk mink répát is szönni. Hú! Olyan cudar vót.” „[A Léderné] ott nem dógoztam a szöllőve. Csak úgy, mondjuk, napszámba ha möntem, akkó ha véletlen olyan vót a munka, akkó kimöntünk a szöllőbe is. Hanem virágok vótak legjobban. Borsó vót, meg tányérica. Napraforgó, na! (...) Léderné hónapos nem vót [a testvérem], csak napszámba járt, meg én is. Ott nem vótunk hónaposak.” (I)

Hónaposként a jázovaiak egy része tavasztól őszig a szőlőben dolgozott. Ezt gyakran a gyermekkorban végzett egyéb napszámos munka előzte meg. „Léderné akkó aztán má mikó nagyobb löttem, akkó vót itt egy kicsit érőbb szöllő, egy kis... Az is a Léderé vót. Nem tudom mennyi hold szöllő löhetött ott. Vót mindég... életünk oda hónaposnak tavasszal, oszt őszig. Permeteztünk, meccöitünk. Válogattuk le a szöllőt, kaccsaztuk a szöllőt. Há mindönt csinátunk benne. Kapátunk, mindönfélét. Mindönt mögcsinátunk benne. Nem is jártunk haza, csak szombaton. Ott főztünk. Vót olyan régi nagy sporhet, akkó vót rajta valahány luk, akkó szaladtunk persze, hogy ki biri hamarább mögfőzni. Hát, akkó úgy vót. Az utóján úgy má nem ettük, mer má jólaktunk, akkó azé mögmaradt frustukra. Mer akié hamarább mög vót főve, azt öttük. Borzasztó sokat szenvedtünk. Nagyon. Mi tájbelijeink nagyon sokat szenvedtünk. Akkó répát jártunk szönni a testvérommel Szenttamáson. Kislány vótam.” (III)

A téli idénymunkákra egyaránt alkalmaztak hónaposokat és napszámosokat, jóllehet ezen utóbbiak a munkavégzés és a birtokon töltött idő tekintetében nem sokban tértek el a falubeli hónaposoktól. Ilyen téli munkák a virágmag cséplése és tisztítása, valamint a dohánytermesztő családoknál végzett dohányfűzés volt. A leszedett virágokat szárították. Elterítették a szabadban ponyvára. A „labatériumban” csépték, majd Angliába szállították a megtisztított magokat: nyári-őszirózsát, szegfűt, tátogót, kardvirágot, portulinkát, százsorszépet, voxot, estikét és perelizt. (VII) „Nagyon sok virág vót neki. Mer mit tudom én, hova szállította ű azt a virágmagot. Mer nem a virág köllött ott, hanem a mag. (...) Akkó vót annak olyan csináva, olyan nagy supa, mög olyan nagy szárító. No, ez a magszín vót, akibe szárították azt a magokat.” (V) „Há, Terijányon nagyon sok virág vót. Virágba dógoztunk. Szödöttük a virágmagot. Akkó össze mög bent a majorba vótak sok gépezetők, oszt a virágmagokat csépöttük. Azt a gyönyörű virágmagokat. Az emeletön is, mög lent a labatériumba is. Az emeletön má azt a tisztát. Aztat ott

pucóták ki. Avva ott dógoztunk. Mőg vót ott nagyon sok más munka is. De legtöbbet mán kísűbb virág vót. Amēre csak mi ēlāttunk, ott mindenütt győnyörű virágok. Szőbbné-szōbb virágok Oszt abba dógoztunk. Le vótunk szerzōdve, oszt ott is csak hētutóján gyūttünk haza. Nem jártunk haza. Oszt azon a kosztton ott lōnni... (...) adtak kommencijót is. Szalonnát meg kenyeret. Meg sőt is kaptunk, meg azt a vékon kőbászt, nem szalāmit. Kolbászt. Akkő aztat elosztottuk ahányan vótunk. Oszt kisūtōttük a szalonnát, oszt avva főztünk, mőg a tőpörtőt mőgōttük. Meg még kaptunk présōtt tőpörtőt. (...) Oan szōrös vōi. Az biztos az utója az a szalonnának, oszt azt leprēsōlik. Oszt hát.olyant is kaptunk...De jó vót, há. mē ēhōssek vótunk. Borzasztó! (...) Mondom, ó, hát maj semmiē se dógoztunk. (...) nem is tudom, hány ēvet. Má nyóc ēves koromba kezdem dógozni, oszt '41-be aztán ēmentünk Topolyán dógoztunk, oszt aztán még a Léderné. Sokat, nem tudom, hány ēvet. (...) addig még férhōz nem mentem. Aztán nem jártam. '47-be mentem férhōz.” (III)

Ősszel a Tisza túlpártján, Bácskában jobban lehetett keresni a répamunkával, Verbászra, Szenttamásra, Túrjára, Bács-Topolyára jártak dolgozni. Amikor visszajőttek, Terijánra, ahol dohánytermesztő családok laktak, november utója felē álltak csomōzni. Itt napszāmban egészen karácsonyig dolgoztak. Amikor az utak járhatatlanná váltak, ott is aludtak. Két óraker keltek és este tíz óráig végezték a munkájukat. Télen, amikor már ki lehetett járnī, és sár sem volt, a „labatériumban” is vállaltak munkát. „Vót a Lédernek a birtoka, oda kōllōtt nekünk kijárnī a napszāmba. (...) Még hónapos is vótam. Meg még Terijánra csomōzni. Szent Mihály után ēkesztük a csomōzást oszt karácsonyig. Mer ott a Lédernek a valóságába vót Teriján, (...) oszt akkő ű oda engedōtt... épītōtt házakat, oszt engedōtt oda ilyen szōgényebb embōrōket, akik űtetnek űneki dohānyt. És akkő vót, aki két láncot is űtetōtt, háromat is, oszt aztán fogadott napszāmost, aki fűzte, mőg csomōzni. Oszt akkő a Léder abbū adott űneki, hogy abbū éltek azok mőg, no. (...) Akkő kimōntünk hetfűn, osz maj szombaton este gyūttünk haza. Űgyhogy má két órakō hajnalba fő kōllōtt kēni, osz csomōzni este tíz órájig. De ű adta a kosztot is, mőg hát jó van akkő ami vót a napszām, azt fizette, no.” (III) Az uradalom nagy mennyiségben termelt takarmányborsót, amelyet fiōkos asztalokon válogattak, a lyukas szemeket a fiōkba dobálva. A dughagymával szintēn dolgoztak, reggel hattól este hatig a szárát csipkedték le. (VII)

A falu és a „Léder”

Az uradalom a falu földrajzi helyzetéből adódóan a legközelebbi központnak, a modernizālódó életvitel képviselōjének is számított. Így beépült a jázovaiak ünnepe- és hétkōznapijaiba, megjelent anekdotáikban.

Az uradalom virágjainak sokfélesége visszakōszōnt a római katolikus templom ünnepi díszítésében. „Viola, aztat is nagyon termesztették, de a duplākat ki kōllōtt mindig szōnni, csak a cimplākat szabad vót mőghagyni. Mikō olyan vót, hogy ēkezett nyīni, akkő a napszāmosoknak mōnni kōllōtt kiszaggatni a duplākat közűle. Mer annak nincs magja. Oszt a magiāē tenyīsztette ezt a virāgot. Mink mőg azt is csinātuk, hogy ha hónaposok vótunk, oszt ēmōntünk hetfűn, akkő csūtōrtōkōn este,

mer szerdán este kaptunk komencijót, a részre valót, akkó ami nekünk nem köllött, akkó csütörtökön este hoztuk haza. Gyüttünk haza, oszt pénteken röggē möntük vissza. Akkó mindig szödtünk olyan dupla virágot (...) hoztuk haza, oszt vittük a templomba. Hogy lögyön a templomunkba szép virág. Akkó is ez a Miklós bácsi [az intéző] gyütt szóni, hogy kék hónap menni dógozni, az mindég bement a templomba. Hétfőn kimentünk, akkó mán: 'Az anyjuk Úristenit kentőknek – aszongya – kentők má a Léder virágjábú földiszítették a templomot, láttam, olyan szép, hogy!' Mondjuk: 'De tán nem baj?', 'Nem, az hát úgy is elszáradt vóna, de olyan szép a templomuk – aszongya – tele van Léder virágjáva.'" (V) „Nem akartam vele dicsekedni, de most mivel eztet, hogy fölemítette, akkó mondok egy olyat, hogy ez még élők, ezt én soha ē nem felejem. (...) No, ez így vót, mind ahogy mos maj lösz. Két hét múva Szajánba lösz a búcsú. És énnekem a Szent István előtt két nappa van a nevem napja. Na, akkor a lányok engemet nagyon szerettek. (...) Akkó mink a gazdaságba dógoztunk, silóztuk a kukoricát. Nagy csövek vótak rajta, kicsit nehéz munka vót. Mikó gyüvünk hazafelé... de mán egy nappal előbb ēgyütt. Aszongya: 'Hónap lösz a neved napja, tehát - aszongya – hónap nézzé, akit csak tudó, nem baj, csak nézzé valakiket össze!' Mer a szöllőbe is dógoztak a birtokba. 'Ha nem találz, - aszongya – azok közül kapsz is. 'De mit akartok?' – mondom neki. 'Maj möglátod!' Akkó ahogy én gyüttem a három-négy lánnya előre. Gyütt az egyik, gyönyörű nagy nyári-őszirózsák vótak nála. A másik gyütt megint egy szép nagy csokorra. Vadrózsa vót nála, tiszta piros! Mer – aszongya – kiszödték a sárgábú, meg a lilábú, meg mit tudom én. Skart virágok vótak. Na, akkó attú is ēvöttem. Amazt is. Há má nem tudom így hozni... hogy nem bírom hozni. Akkó majd én a többieket, hogy 'hát mögkérlek bennetöket, hogy hát lögyetök oan jók, hogy hozzátok el a virágot, amit kapok. Segícssetök!' Hát úgyhogy egy tizönvalahányan vittük a virágot. Az életbe még olyan szép... mind akkó vót a templom. Akkó én hazahoztam, mer mind ēgyütt velem. Anyukámék nézték, hogy mi van evvel a lánnya, ennyi virágot... ennyien gyünnek. No, hazaértünk, fogtuk a mosóteknőt. Meg akkó amit csak tudtunk összehortunk. (...) Abba mindbe beleraktuk a virágokat. Akkó másnap talicskába raktuk és akkó ēvittük a templomba. Talicskába beleraktuk, úgy behordtuk. Mikó aztán a templom vasárnap fő lett díszítve, hát mindönki: 'Hát honnan van ez a sok virág? Hát ki hozhatta ezt a sok virágot?' Mindegyik képné vannak, a padok... még ott is mindön virág vót. (...) De nagyon szép vót. Hát oszt aztán nagyon emléközetős vót. Nagyon szép vót. Mindön virág! Vót ott kardvirág, meg ami létözött a világon!" (IX)

Az uradalom a családi történetekben is megjelenik: „nagyapámék is jártak ide, körösztü átmentek az ilyen majorokba dolgozni. Mivel ő ilyen hegedűprímás vót, zenész, akkor hát ēhívta ez az öreg Léder az egész zenekarával a kastélyba. Vót ilyen nagy bál. No most, hát egész éjjel mulatoztak, egy dinárt se kaptak. Hát má aszítotték, hogy nem is fizeti talán ki őket, minden... És akkó röggē az öreg Léderer Artúr kitött egy ilyen kis bőr erszényt, és akkor abba voltak ilyen Ferencz Jóska - aranypénzek. És akkor egy-egyet adott a zenészeknek. Az akkor pénz volt, hogy azé járt egy ember kemény fizikai munkát dolgozni oda. (...) És hát többször így ējártak hozzá." (X)

„Nekünk vót itthon amin dógoztunk. Nem jártunk oda dógozni. Csak úgy összejártak beszélgetni. Búcsúko mindég együttek. Nevettük eccé, hogy a Ledernek a felesége... az én anyámat Örsének híták... hogy 'Örzsé, ilyen jó kacsapecsennyét nem tunnak sütni. Én hiába mondom, hogy hogy csinálják. Ilyen nincs, mind amit maga süt.' Mer nagyon értött az én anyám, kemöncébe sütötték nem sporhetba. (...) évközbe is kigyütt. Gyütt ugye, ment a vagyonát nézni ugye, a határt járta, akkó kiszát, kiszaladt ide. (...) Hát ugye itten határosak vagyunk. Csókai meg a Jázovai határ, ez egy, összeszalad. (...) Mikó építették ezt a tempolomt, meg a községházát, akkó az én öregapám vót itt a faluba bíró. Osztt akkor, ugye így mentek a nagy birtokosokhó, hogy segíjen. Osztt akkó annyira összegyüttek öregapámma, hogy ez a Leder annyi téglát adott, hogy a községházát meg a tempolomt is... elég vót rá. Akkó még iskolákat is épített ű. (...) Attolán fogvást nagyon jóba löttek. (...) Hát [a nagyapám] tizennyóc éves vót, aszongya, mán akkó mögválasztották bírónak, és ötven éves koráig ű vót a bíró.” (XI)

Uradalom a falun túl?

A vizsgált időszak uradalmi gazdálkodásáról átfogóbb képet a fennmaradt munkáskönyvek elemzése nyújthatna, mivel a környező falvak ezen korszakra vonatkozó nemzedéki emlékezete eltűnőben van. További kérdésként merül fel, hogy milyen mértékben támaszkodott az uradalom a környező falvak munkaerejére. Milyen munkaviszonyban és a gazdálkodás mely területein alkalmazta azt? Más falvakban miként kapcsolódott be az uradalomban végzett napszámos vagy hónapos munka a családi parasztgazdaságok önellátásába?

ADATKÖZLŐK

(I.) özv. Lévai (szül. Bata) Matild /1923/; (II.) özv. Vastag (szül. Bata) Erzsébet /1924/; (III.) Horvát (szül. Kerepesi) Erzsébet /1924/; (IV.) Urbán Mihály /1915-2003/; (V.) Katona (szül. Kántor) Anna /1920/; (VI.) Pozsár Sándor /1924/; (VII.) Süli (szül. Horvát) Erzsébet /1920/; (VIII.) Névtelen idős férfi; (IX.) Vastag (szül. Kecskeméti) Ilona /1931/; (X.) Szemerédi Ernő /1958/; (XI.) Tóth (szül. Mészáros) Rozália.

IRODALOM

BOROVSKY Samu (szerk.)

1911 *Magyarország Vármegyei és városai. Torontál vármegye.* Országos Monografia Társaság, Budapest

ERDÉSZ Ádám

1987 *A mezőhegyesi ménesbirtok gazdálkodása a két világháború között.* (Közlemények Békés megye és környéke történetéből I.) Békés Megyei Levéltár, Gyula

SIMON András

2005 „Ilyen dógós nép, mint Jázován, tán nincs is...” A gazdálkodás és életmód változása egy bánási faluban a 20. században. In: BARNA Gábor–MÓD László–SIMON András (szerk.): „Szent ez a föld...” *Néprajzi írások az Alföldről*. Szeged, 58-68.

TRIPOLSZKY Géza

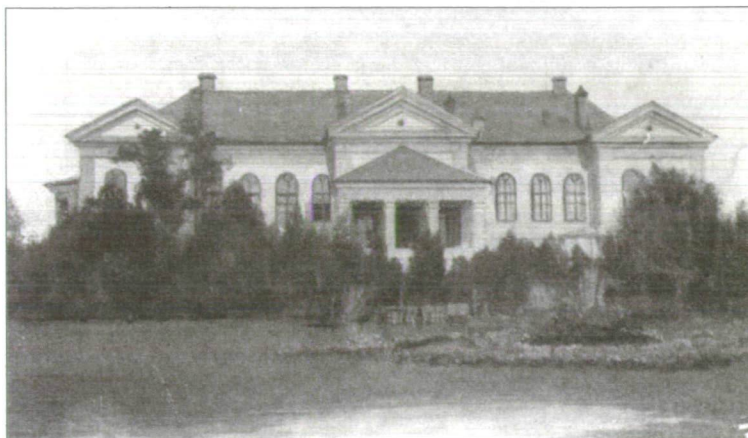
1992 „Nem bánom hogy juhásznak születtem” *A tiszta-vidék néprajzához és folklórához*. (JMMT Kiskönyvtára sorozat, Néprajz, folklór, Népköltészet 1.) Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, Újvidék

Das Leder(er)-Gut in der Erinnerung der Einwohner

NORBERT GLESZER

Der bei Jázova liegende Gutshof von Csóka zählte bereits zu Ende des 19.Jhs.-Anfang des 20.Jhs. als Musterwirtschaft. Ein bedeutender Teil der Zwerg- und Kleinbauern, die mit ihren Familien über schlechtes Ackerland verfügten, ergänzten ihr Einkommen mit Tagelohnarbeit auf den naheliegenden Maierhöfen. Die Generation, die in der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen geboren ist, erinnert sich noch lebhaft an die Arbeit auf den Gutshöfen. Während den Saisonarbeiten profitierte der Gutshof aus der freien, billigen und stetig zur Verfügung stehenden Arbeitskraft der kleinbäuerlichen Wirtschaften. Den ständigen Arbeitskraftüberfluß konnten aber die Gutshöfe nicht immer aufnehmen.

Die Arbeit in den Gutshöfen war einzigartig aus der Sicht der bäuerlichen Wirtschaft, denn die Musterwirtschaft produzierte in den 1920-30er Jahren in erster Linie Blumensamen für westeuropäische Märkte. Die zum Dorf naheliegenden Höfe galten für die Einwohner auch als die nächstliegenden Zentren der Innovation und Modernisation. Der Einfluss des Gutshofes zeigte sich auch in der Folklore des Dorfes.

1. kép. A csókai Léderer-uradalom kastélya (Borovszky Samu 1911. nyomán)

2. kép. Csóka, a Léderer család négyes fogata a püspök érkezését várja.
(Fehér Zoltán tulajdona)

3. kép. Léderer György és látogatói a virágföldeknél. (Fehér Zoltán tulajdona)

4. kép. Ifj. Léderer György a csóka vasútállomáson Fehér Kálmánnal, egykori nagyszombeni huszár ezredessel, az uradalom parádés kocsisával. (Fehér Zoltán tulajdona)

1930

Sorszám	Név	Születési hely	Élettartam			Föld	Állomány	Jelölés	Megjegyzés
			Évek	Hónap	Nap				
1	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
2	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
3	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
4	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
5	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
6	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
7	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
8	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
9	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
10	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
11	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
12	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
13	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
14	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
15	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
16	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
17	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
18	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	
19	1880. Károlyi József	székelykeresztúr	5000	2400	1200	60	50	50	

5. kép. Knjiga radnika 1930. Szegődményesek. (Kikindai Történeti Levéltár)

Az 1937/38. évi évi alváltatottak									
Sorszám	Név	Születési hely	Év	Foglalkozás	Éves juttatás	Éves jutalom	Éves jutalom	Éves jutalom	Éves jutalom
1	Bartholaj Lajos	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
2	Bátyi József	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
3	Békési János	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
4	Bellus Richard	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
5	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
6	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
7	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
8	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
9	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
10	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
11	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
12	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
13	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
14	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
15	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
16	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
17	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
18	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
19	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
20	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
21	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
22	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
23	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
24	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
25	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
26	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
27	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
28	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
29	Bécs Róbert	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	

6. kép: Knjiga radnika 1937. Évesmunkások. (Kikindai Történeti Levéltár)

1937. évi május-havi hónaposok									
Sorszám	Név	Születési hely	Év	Foglalkozás	Éves juttatás	Éves jutalom	Éves jutalom	Éves jutalom	Éves jutalom
1	Pere János	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
2	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
3	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
4	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
5	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
6	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
7	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
8	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
9	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
10	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
11	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
12	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
13	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
14	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
15	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	
16	Jóna István	Debrecen	1905	14400	2400	1000	60	40	

7. kép: Knjiga radnika 1937. május-augusztus Hónaposok. (Kikindai Történeti Levéltár)

1938 évi decemberi hónaposok

S. n.	Név	Becslés	C. O. H. V. I. M. T. S. O.						Fizet.	
			L. I. I. I. I. I.		M. I. I. I. I. I.		S. I. I. I. I. I.		Fizet.	
			L. I. I. I. I. I.		M. I. I. I. I. I.		S. I. I. I. I. I.		Fizet.	
1	József István	Redeai	100	3	100	3	3	3	175	-
2	József János	Olgyai	100	3	-	-	3	3	175	-
3	János Mihály	német	100	3	-	-	3	3	175	-
4	József István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
5	József István	t. német	100	3	-	-	3	3	175	-
6	Marta József	"	100	3	-	-	3	3	175	-
7	Mária István	Maria	100	3	-	-	3	3	175	-
8	Károlyi Mihály	"	100	3	-	-	3	3	175	-
9	Károlyi "	"	100	3	-	-	3	3	175	-
10	Anna István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
11	Mária István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
12	János János	"	70	2	-	-	2	2	125	-
13	János Péter	"	70	2	-	-	2	2	125	-
14	Mária István	"	70	2	-	-	2	2	125	-
15	Erzsébet József	"	70	2	-	-	2	2	125	-
16	Mária István	Maria	100	3	-	-	3	3	175	-
17	Mária István	Maria	100	3	-	-	3	3	175	-
18	Mária István	Maria	100	3	-	-	3	3	175	-
19	János István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
20	Mária István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
21	Mária István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
22	János István	János	100	3	-	-	3	3	175	-
23	" Péter	"	100	3	-	-	3	3	175	-
24	Mária István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
25	Mária István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
26	János István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
27	Mária István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
28	Mária István	"	100	3	-	-	3	3	175	-
29	János István	"	100	3	-	-	3	3	175	-

8. kép: Knjiga radnika 1938. december. Hónaposok. (Kikindai Történeti Levéltár)